

О. Печений, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
Національної юридичної академії
України імені Ярослава Мудрого

Створення результатів інтелектуальної діяльності як підстави виникнення цивільних правовідносин у сфері інноваційної діяльності

Розвиток інноваційних відносин, не кажучи вже про побудову інноваційної моделі економіки, важко уявити без результатів інтелектуальної, творчої діяльності людини. Інноваційний процес як послідовний перехід від ідеї нововведення до створення, продажу та дифузії інновацій прийнято ділити на *два етапи*:

1. *Створення*, тобто наукова та науково-технічна діяльність, зокрема у вигляді фундаментальних, прикладних науково-дослідницьких чи дослідно-конструкторських робіт.

2. *Комерціалізація* інновації, тобто процес, що вміщує виробництво, маркетинг та продаж певного продукту на ринку¹.

Перший етап характеризується як проведенням самих наукових та науково-технологічних досліджень різних видів, так і отриманням на їх основі певних результатів, що можуть набути статусу об'єктів інтелектуальної власності та стати поштовхом виникнення і подальшої динаміки інноваційних правовідносин. Зауважимо, що поняття «створення» розглядається в широкому розумінні, включаючи не тільки власне створення як фізичний акт, а й виявлення інновації, її підготовку для подальшої комерціалізації. В літературі вказується, що в межах компанії як споживача інновацій цей етап являє собою досить довгий ланцюг: об'єкт — охоронні документи — права — вартість — облік². Звичайно,

¹ Управление инновационными проектами: Учеб. пособие / Под. ред. проф. В. Л. Попова. – М., 2007. – С. 21.

² Див.: Новосельцев О. Проблемы и практика коммерциализации интеллектуальной собственности // <http://www.techbusiness.ru>

за такого підходу складно чітко відокремити питання економіки, обліку та управління інноваціями від питань їх правового регулювання, однак, це дає підстави вести мову про системність у погляді на перший етап.

Важливість даного етапу інноваційного процесу важко переоцінити. Досить зазначити, що саме наявність серйозних недоліків у його позитивній динаміці, економічному і правовому забезпеченні є стримуючим фактором на шляху масштабного розвитку інноваційних процесів в Україні. Так, у Рекомендаціях парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації», схвалених постановою Верховної Ради України від 27 червня 2007 р. № 1244-V, відзначається повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції, інфраструктури інноваційної діяльності. На фоні того, що вітчизняні винахідники і розробники не можуть реалізувати в Україні потенціал своїх розробок, тобто досягти другого етапу інноваційного процесу, продовжується тенденція зменшення кількості поданих заявок на винаходи (порівняно з 2005 р. на 13,6 відсотка). При цьому і в більш ранні періоди (1998–2000 рр.) за статистикою надходжень заявок на винаходи, яку визнають індикатором інноваційної діяльності в країні, Україна значно відставала від розвинених країн. Якщо в Німеччині у розрахунку на 100 тис. населення подається 62 заявки на рік, в Японії — 285 заявок, то в Україні — лише 11 заявок (за даними 2000 р.)¹. Кількість використаних у виробничому процесі винаходів порівняно з попереднім роком зменшилася на 19,8 відсотка². Кількість зареєстрованих ліцензійних договорів становить лише 2,2–2,6 відсотка від кількості патентів, що в декілька разів менше за відповідні показники у технологічно розвинених країнах. І це лише офіційні дані, які завжди мали схильність розглядати ситуацію у штучно поліпшеному вигляді. Одним зі шляхів впливу на цей етап інноваційного процесу, з метою досягнення позитивної динаміки, на думку урядовців, є розвиток інформаційно-технологічної підсистеми інноваційної інфраструктури, що сприятиме освоєнню виробництва нової конкурентоспроможної наукомісткої продукції шляхом забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, реалізації інноваційних проектів, кадрового забезпечення.

¹ Право інтелектуальної власності: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — К., 2002. — С. 473.

² Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації»: Постанова Верховної Ради України від 27 черв. 2007 р. № 1244-V.

Повнота і функціональність виробничо-технологічної підсистеми мають забезпечувати комплексність інноваційного процесу¹.

Розглядаючи юридичну складову етапу створення інновації зауважимо, що відносини, які виникають на цьому етапі, у переважній більшості випадків перебувають у площині цивільно-правового регулювання. Особливо це стосується об'єктів інтелектуальної власності. Як зазначає Н. С. Кузнецова, інноваційні правовідносини з точки зору їх належності є **різногалузевими**, оскільки в них присутня **публічна складова**, яка визначається активною участю держави та її органів, а також **приватноправова складова**, яка забезпечується участю **творця-індивіда** або відповідних колективних утворень. Оскільки не потребує додаткового обґрунтування те, що істотний сегмент інноваційних відносин за своєю природою і змістом є цивільно-правовим², аналіз підстав виникнення відносин у цій сфері має бути здійснено крізь призму системи юридичних фактів, що започатковують виникнення, зміну чи припинення всіх цивільних правовідносин, як пов'язаних з інноваційною діяльністю, так і тих, що перебувають поза її межами.

Виділення основних етапів інноваційного процесу зумовлює виокремлення двох основних груп інноваційних відносин:

- 1) інноваційно-створювальні (винахідницькі) відносини;
- 2) інноваційно-впроваджувальні відносини.

Критерієм поділу слід визнати саме відповідний етап інноваційного процесу, якому відповідають своїм виникненням та динамікою інноваційні відносини. Коротко характеризуючи цю групу відносин у сфері інноваційної діяльності, слід виділити такі їх ознаки:

- 1) різногалузевий характер;
- 2) умовний характер поділу;
- 3) взаємообумовленість — відносини першого виду не можуть існувати без відносин другого;
- 4) чітку межу між двома видами відносин провести складно, оскільки створення інновації, як правило, не є самоціллю, а спрямовується на її впровадження та комерціалізацію;
- 5) істотна цивільно-правова складова цих груп відносин.

¹ Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008–2012 роки»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 черв. 2007 р. № 381-р.

² Див.: Кузнецова Н. С. Цивільно-правові засоби забезпечення інновацій у сучасному законодавстві України // Інноваційний розвиток України: наукове, економічне та правове забезпечення: Тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. 27–28 жовт. 2006 р. / Упоряд.: О. В. Петришин, М. О. Кизим. – Х., 2007. – С. 56–58.

Конструкція підстав виникнення цивільних правовідносин, уміщена законодавцем у ст. 11 ЦК, передбачає виникнення цивільних прав і обов'язків із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки¹. Вказана норма ЦК у невичерпний спосіб перелічує конкретні підстави виникнення цивільних прав і обов'язків, серед яких самостійним різновидом юридичних фактів законодавець визнав створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Вказана підстава містить цілу низку юридичних фактів, наділених певними особливостями.

Необхідно з'ясувати місце створення результатів інтелектуальної діяльності в системі юридичних фактів, у межах легальної конструкції ст. 11 ЦК. Очевидним серед науковців є віднесення їх до правомірних дій, спроба піддати їх більш детальній класифікації викликала неоднозначні підходи. Так, М. М. Агарков, виокремлюючи такі види дій, як правочини та юридичні вчинки, вказував на існування і третього виду — дій, які призводять до юридичних наслідків, лише у разі створення ними передбаченого законом об'єктивованого результату. Сюди мають бути віднесені дії щодо створення наукових творів, винаходів, технічних удосконалень та ін². На думку О. О. Красавчикова, за критерієм створення нових об'єктів, а відповідно і нових прав, результати творчої, в тому числі й наукової діяльності, мають бути віднесені до юридичних вчинків. Ним відокремлювалася їх самостійна група — юридичні вчинки, шляхом яких здійснюється створення нових об'єктів прав. Автором наведено і приклад з виконання науковим співробітником планової наукової роботи, що, будучи виконанням його обов'язку за трудовими правовідносинами, водночас породжує і цивільні права — права авторства³. У цьому сенсі постає цілком логічне запитання — чи можна віднести до цієї групи такі результати інтелектуальної, творчої діяльності, які не є об'єктами правової охорони. Адже, як відомо, результати творчої діяльності можуть бути об'єктами правової охорони, а можуть і не бути

¹ Докл. див.: *Печений О. П.* Підстави виникнення цивільних прав і обов'язків: аналіз юридичної конструкції ст. 11 ЦК України // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2007. – № 1. – С. 141–149.

² Див.: *Агарков М. М.* Понятие сделки по советскому гражданскому праву // Избранные труды по гражданскому праву. – М., 2002. – Т. 2. – С. 352–353.

³ *Красавчиков О. А.* Юридические факты в советском гражданском праве // Категории науки гражданского права: Избр. тр.: В 2 т. – М., 2005. – С. 216.

такими¹. Це саме стосується і результатів наукової і науково-технічної діяльності, далеко не всі з яких стають об'єктами промислової власності і правової охорони. Багато результатів залишаються поза межами зазначених понять з тих чи інших причин². Очевидно, при віднесенні результатів інтелектуальної, творчої діяльності до цієї групи юридичних вчинків слід обумовити, що їх може бути два види: результати інтелектуальної діяльності, які породили створення об'єктів інтелектуальної власності, та результати інтелектуальної, творчої діяльності, які породили створення інших об'єктів, що користуються правовою охороною. Такий підхід дозволить віднести до цього виду ті об'єкти, створення яких хоча і не породило відносини інтелектуальної власності, втім стало підставою виникнення інноваційних відносин. Позиція О. О. Красавчикова зазнала заперечень з боку інших науковців, які вказали на некоректність вживання терміна «вчинок», хоча і в значенні юридичного факту, стосовно результатів творчості у будь-якій галузі, запропонувавши при цьому замінити його терміном «результативні дії» як сукупності об'єктивованих результатів та юридичних вчинків³. Вбачається, що така підміна термінів принципових змін у вирішенні питання не внесла, хоча поняття «результативних дій» щодо створення результатів інтелектуальної, творчої діяльності є більш вдалим. Як уявляється, для вирішення питання необхідно провести чітку межу між такими видами юридичних фактів приватного права, як правочини, юридичні вчинки та результативні дії. Правочином, на підставі легального визначення, є дії особи, *спрямовані на набуття, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків* (ч. 1 ст. 202 ЦК). Юридичним вчинком є *односторонні дії, спрямовані на здійснення чи захист суб'єктивних цивільних прав, з якими (діями) норми права пов'язують юридичні наслідки*⁴. Результативні дії відділяє критерій *цільової спрямованості*, оскільки особа, яка їх вчиняє, має намір не досягти правового результату, а отримати реальні плоди своїх фактичних дій, тобто досягти об'єктивованого результа-

¹ В цьому сенсі ми не обговорюємо питання про наукову цінність та плідність тієї чи іншої роботи, а лише наголошуємо на тому, що не кожна робота та і не кожна наукова чи науково-технічна діяльність може завершуватись створенням об'єкта інтелектуальної власності.

² Право інтелектуальної власності: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К., 2002. – С. 19, 32–33.

³ Див.: *Кечекьян С. Ф.* Правоотношения в социалистическом обществе. – М., 1958. – С. 162.

⁴ Див.: *Рожкова М. А.* Юридические факты в гражданском праве // Хозяйство и право. – 2006. – Прил. № 7. – С. 57.

ту. Причому такий результат може мати форму об'єкта цивільного права, а може і не збігатися з ним, перебуваючи взагалі за межами правового регулювання, окресленого позитивним правом¹. У площині тематики дослідження аналіз п. 2 ч. 2 ст. 11 ЦК щодо створення результатів інтелектуальної, творчої діяльності дає нам підстави приєднатися до позиції щодо необхідності виділення їх в окрему групу дій — результативні дії. Конститутивною ознакою, за якою результативні дії відмежовуються від інших видів дій та навіть від інших видів юридичних фактів, є та обставина, що в результативних діях правові наслідки «прив'язуються» не до самих дій, а до виникнення їх об'єктивованого результату. В цьому сенсі вислів про виникнення цивільних прав і обов'язків з *дій* осіб (ч. 1 ст. 11 ЦК) щодо результатів інтелектуальної, творчої діяльності є певною мірою умовним. Згадка у п. 2 ч. 2 ст. 11 ЦК саме про *результат* свідчить про пов'язування виникнення цивільних прав і обов'язків із завершеним характером інтелектуальної, творчої діяльності.

Наведена нами теза щодо завершеного характеру інтелектуальної, творчої діяльності застосовується лише з урахуванням специфіки окремих її об'єктів. Скажімо, щодо об'єктів авторського права навіть при незавершеному характері твору можна говорити про породження ним відповідних цивільних правовідносин, виникнення у автора виключних прав, чого не можна сказати про створення результатів інтелектуальної діяльності у сфері промислової власності. Створення винаходу, іншого об'єкта, подання заявки про видачу патенту є елементами юридичного складу і породжують відносини між заявником (винахідником) і установою, причому ці відносини не є цивільно-правовими. Такий юридичний склад при завершеному характері його елементів буде підставою виникнення виключних прав суб'єкта, однак, якщо формування юридичного складу не завершено, наприклад унаслідок відмови у видачі патенту, правових наслідків, бажаних для суб'єкта та на які спрямовувався юридичний склад, не настане. Це не означає, що юридичний склад із незавершеною сукупністю елементів взагалі не породжує правових наслідків. У наведеному прикладі відмова у видачі патенту як «правоперешкоджаючий» юридичний факт може бути підставою для звернення до суду з вимогою про надання правової охорони спірному об'єкту, що спричиняє виникнення правовідносин іншої належності (процесу-

¹ У такій ситуації можна говорити про наявність прогалини в праві, що є підставою для застосування аналогії (статей 8, 11 ЦК). Крім того, перелік об'єктів цивільних прав (ст. 177 ЦК) сформульовано у *невичерпний спосіб*, що дає підстави внести до нього і результати інтелектуальної, творчої діяльності, які не набули вигляду об'єктів інтелектуальної власності.

альних, а не матеріально-правових). Що ж стосується виникнення цивільних відносин у вигляді наділення виключними правами, то це можливо, наприклад, внаслідок позитивного вирішення спору судом. Рішення суду в даному випадку буде елементом юридичного складу, спрямованим на виникнення цивільних правовідносин¹. Взагалі на прикладі фактичного складу — створення об'єктів інтелектуальної власності чітко простежується *ефект накопичення юридичного складу*. Його виникнення пов'язують з послідовним настанням юридичних фактів, у результаті чого виникає даний юридичний склад. Виникнення прав інтелектуальної власності на винахід пов'язується із послідовним накопиченням таких елементів, які включають створення винаходу, подачу заявки, видачу патенту².

Не випадковим вбачається посилення у вказаній нормі ЦК саме на результати інтелектуальної, творчої діяльності, а не лише на об'єкти інтелектуальної власності. Такий підхід свідчить, що можливість виникнення цивільних прав і обов'язків законодавець пов'язує з будь-якими результатами інтелектуальної діяльності, незалежно від того, чи набудуть вони статусу об'єктів інтелектуальної власності. Таке положення узгоджується із ст. 418 ЦК, яка при визначенні поняття права інтелектуальної власності включає до нього як право на результати інтелектуальної, творчої діяльності, так і право на об'єкт інтелектуальної власності³. При цьому слід мати на увазі, що підхід законодавця до визначення виникнення прав на об'єкти інтелектуальної власності є формалізованим і передбачає наявність фактичного складу з чітко визначеним, завершеним набором елементів (особливо це стосується об'єктів права промислової власності), тоді як щодо інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності така формалізація відсутня. Та обставина, що цивільні відносини, та інноваційні зокрема, можуть у своєму виникненні і не пов'язуватись із створенням об'єктів інтелектуальної

¹ Докл. див.: *Печений О. П., Шутенко О. В.* Рішення суду в системі підстав виникнення цивільних правовідносин // Вісн. госп. судочинства. – 2007. – № 3. – С. 87–93.

² Див.: *Рожкова М. А.* Юридические факты в гражданском праве // Хозяйство и право. – 2006. – Прил. № 7. – С. 30.

³ Окремі автори вказують, що у ст. 418 ЦК міститься визначення права інтелектуальної власності, однак, виникає питання про те, що це за інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК та іншими законами? Про який об'єкт інтелектуальної власності, що не був би результатом інтелектуальної, творчої діяльності, йдеться? Відповіді на це можуть дати життєві ситуації та практика. Див.: *Бородін М. М., Луспенік Д. Д.* Захист прав інтелектуальної власності: проблеми судової практики та законодавчого забезпечення // Актуал. питання цивільн. та госп. права. – 2007. – № 1(2). – С. 57.

власності, не тільки логічно впливає із юридичної конструкції ст. 11 ЦК, а й підтверджується на практиці. Так, у рішенні з конкретної справи суди вказали на необхідність розмежування інноваційних відносин за договором про спільну діяльність (про спільне науково-технічне співробітництво), від цивільних відносин із створення та використання об'єктів інтелектуальної власності (винаходів)¹. Очевидно, що договором про спільну діяльність можуть охоплюватися (спільне науково-технічне співробітництво) інноваційні відносини, не пов'язані із створенням та використанням об'єктів інтелектуальної власності.

При характеристиці створення результатів інтелектуальної, творчої діяльності як юридичних фактів безпідставно обмежуватись лише буквальним змістом ст. 11 ЦК, де йдеться про виникнення цивільних правовідносин. Ця група юридичних фактів здатна породжувати не тільки суто цивільні відносини, зокрема відносини інтелектуальної власності, інноваційні, інформаційні, а й відносини іншої галузевої належності, наприклад трудові відносини. Однак, оскільки створення результатів інтелектуальної діяльності є юридичним фактом приватного права, то і породжувані ним відносини також слід відносити до приватноправових.

У багатьох випадках створення результатів інтелектуальної діяльності має характер не одиничного юридичного факту, а юридичного складу, елементами якого можуть бути безпосередні дії по створенню об'єкта, оформленню прав на нього, а також окремі правочини (наприклад, договір на створення об'єкта інтелектуальної власності, службове замовлення тощо). Для виникнення інноваційних відносин одного лише факту створення результатів інтелектуальної діяльності недостатньо, необхідна наявність інших юридичних фактів, наприклад договорів на придбання і впровадження цих результатів, актів органів публічної влади, інших дій. Особливу складність становить аналіз фактичного складу у разі створення інновацій в результаті колективної праці, незалежно від того, чи втілена вона в об'єкті інтелектуальної власності, або в результаті інтелектуальної діяльності. У системі координат чинного законодавства це питання вирішене лише щодо об'єктів інтелектуальної власності. При створенні об'єктів авторського права (у сфері інновацій це,

¹ Рішення господарського суду Дніпропетровської області від 1 черв. 2006 р. у справі № 39/98(8/2-Н12/46) // Єдиний державний реєстр судових рішень України: <http://reyestr.court.gov.ua>; Постанова Вищого господарського суду України від 7 груд. 2004 р. № Н12/46 // <http://www.abitr.gov.ua>; Постанова Вищого господарського суду України від 3 жовт. 2006 р. № 39/98(8/2-Н12/46) // <http://www.abitr.gov.ua>

перш за все комп'ютерні програми, бази даних, сайти у мережі Інтернет¹ та інші об'єкти) проблема вирішується в скороченому вигляді за допомогою інституту співавторства (ст. 436 ЦК, ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права»), із відсилкою до гіпотетичної угоди між співавторами. Ще менше норм присвячено цьому у праві промислової власності. Лише зазначається, що особи, які створили певний об'єкт (винахід, корисну модель, промисловий зразок) у результаті спільної праці, мають рівні права на отримання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними (ст. 8 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ст. 7 Закону України «Про промислові зразки»). У разі видачі патенту відносини при використанні винаходу, корисної моделі, промислового зразка, у тому числі й комерціалізації, перетворення на інноваційний продукт, патент на який належить кільком особам, визначаються договором між ними. За відсутності такого договору кожен із власників патенту може використовувати об'єкт за власним розсудом, але жоден з них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання та передавати право власності іншій особі без згоди інших власників патенту (ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ст. 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»).

Стадія створення інновації була б неможливою без визначення її основної ідеї, задуму інновації. При цьому діяльність по створенню і обігу ідей практично перебуває поза межами правового регулювання, не кажучи вже про захист прав авторів ідей.

З одного боку, авторське право не поширюється на ідеї (ст. 433 ЦК), з другого — ідея, задум є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, що перебуває за межами формального підходу законодавця, однак, без ідей не може виникнути ні об'єкт інтелектуальної власності, ні інновація. На жаль, перше правило сприймається занадто догматично і з позицій законодавства, і в юридичній науці, що не дозволяє вирішити

¹ Веб-сайти, веб-портали та веб-сторінки не перелічені серед об'єктів авторського права за чинним законодавством (ст. 433 ЦК), однак це не є перешкодою до їх визнання такими через невичерпний перелік об'єктів авторського права і відповідно надання їм правової охорони. Веб-сайт може мати вигляд і комп'ютерної програми, і окремого файлу, що читається за допомогою комп'ютерної програми чи бази даних. Складовими веб-сайту можуть бути музичні, фотографічні, дизайнерські та інші твори, що також є об'єктами авторського права. Охоронюваним елементом веб-сайту слід визнати і доменне ім'я (Лист Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України від 22 січ. 2007 р. № 16-14/231 // Бухгалтер. – 2007. – № 15).

багатьох питань, пов'язаних із місцем ідеї у інноваційному процесі. Так, перед сучасним західним наукознавством постало питання про визначення витoku ідеї. Класичною сприймається позиція, що ідея обов'язково повинна мати свій початок в університеті як науковій установі. Однак практика інноваційної діяльності зарубіжних країн показує, що значна кількість ідей прийшла саме з промисловості, а місце університету полягає лише у перевірці і розвитку ідеї¹. Наразі значних обертів зазнають інновації у фармацевтичній науці, що є світовою тенденцією. Так, за даними Асоціації виробників інноваційних ліків 93 % інноваційних перспективних молекул, які згодом можуть стати основою для розроблення та виготовлення принципово нових лікарських засобів, відкривають спеціалісти фармацевтичних компаній. І тільки решта — 7 % — плоди діяльності науково-дослідних установ, дослідницьких центрів тощо. Причому, як правило, навіть ці молекули згодом скуповують фармацевтичні фірми, які мають більше можливостей, щоб довести винахід до промислового використання².

Є очевидним, що для забезпечення достатнього рівня регулювання інноваційних процесів правом необхідною видається розробка такого механізму, який би охоплював увесь ланцюг створення інноваційного продукту, включаючи можливість захисту прав автора ідеї, концепції інновації та її подальшої комерціалізації. На жаль, сучасні автори у більшості випадків обмежуються констатацією того факту, що ідеї давно прийшли на український ринок, однак, системи охорони ідей не існує, авторське право охорони та захисту запропонувати не може³. Ми вважаємо, що конструкція ст. 11 ЦК, яка не пов'язує результати інтелектуальної, творчої діяльності виключно із створенням об'єктів інтелектуальної власності, дозволяє надавати ідеям і концепціям правової охорони та наділяти їх здатністю до обороту. В цій ситуації, коли законодавець визнав за певними обставинами значення юридичних фактів — підстав виникнення правовідносин у сфері інноваційної діяльності, а подальші відносини не врегулював, не виключається можливість їх регламентації договором суб'єктів інноваційної діяльності (наприклад, це може бути договір про створення і передачу концепції інновації для її подальшої

¹ Див.: *Зинов В.* Управление интеллектуальной собственностью в Оксфордском университете // <http://www.techbusiness.ru>

² Див.: *Сіроштан О.* Захист прав інтелектуальної власності: байдужих немає... // *Фармацевт Практик Review.* – 2007. – С. 16–18.

³ Див.: *Сімсон О. Е.* Інноваційне і креативне право: право знань і творчості. – К., 2006. – С. 170.

комерціалізації) або ж за допомогою аналогії (ст. 8, ч. 1 ст. 11 ЦК). Не виключається можливість надання правового захисту ідеям та концепціям у межах інформаційних відносин з охорони комерційної таємниці чи створення секретів виробництва (ноу-хау)¹.

Постає питання, чи можуть суб'єкти інноваційної діяльності у договорі використати потенціал ч. 3 ст. 6 ЦК і відступити від положень актів цивільного законодавства, надавши ідеям, концепціям чи задумам інновацій авторсько-правового захисту. Однозначно відповісти на поставлене запитання досить складно. З одного боку, перелік об'єктів авторського права не є вичерпним, ч. 3 ст. 433 ЦК зазначає про те, що авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності *як такі*, віддаючи на розсуд суб'єкта правозастосування можливість авторсько-правового захисту ідей і концепцій, втілених згодом в інноваційні продукти, результати інноваційної діяльності. З другого, втілена в чинному законодавстві концепція авторсько-правового захисту зорієнтована перш за все на твір як об'єкт авторського права, інші об'єкти розглядаючи досить обережно². Суть відносин між сторонами, що може бути перешкодою до відступу від актів цивільного законодавства (ч. 3 ст. 6 ЦК), передбачає наявність твору. Якщо внаслідок динаміки інноваційного процесу ідея (концепція, задум) була втілена в об'єкт інтелектуальної власності, а згодом і в інноваційний продукт, проблема так гостро не постає, оскільки в наявному юридичному складі виявляється *ефект поглинання одного елемента іншим*³, ідея (концепція, задум), вмістом якої стає об'єкт інтелектуальної власності, переходить згодом до інноваційного продукту, припиняючи існувати як така. У разі якщо етап створення об'єкта інтелектуальної власності відсутній, «трансфер» ідеї до інновації регламентується договором, що не виключає застосування ч. 3 ст. 6 ЦК.

¹ Див.: *Петрусевич О.* О некоторых изменениях в правовом регулировании коммерческой тайны // *Хозяйство и право.* – 2007. – № 6. – С. 92–95.

² Про це зазначається, наприклад, у ч. 4 ст. 433 ЦК, за якою комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Хоча по суті вони такими бути не можуть.

³ Див.: *Рожкова М. А.* Юридические факты в гражданском праве // *Хозяйство и право.* – 2006. – Прил. № 7. – С. 29.